YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

17 päivänä syyskuuta 2002 *

Asiassa C-413/99,

jonka Immigration Appeal Tribunal (Yhdistynyt kuningaskunta) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa

Baumbast ja

R

vastaan

Secretary of State for the Home Department

ennakkoratkaisun EY 18 artiklan ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 12 artiklan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, F. Macken (esittelevä tuomari), N. Colneric ja S. von Bahr sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, V. Skouris, J. N. Cunha Rodrigues ja C. W. A. Timmermans,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Baumbastin puolisot sekä Maria Fernanda Sarmiento ja Idanella Baumbast, edustajinaan N. Blake ja L. Fransman, QC, solicitor M. Davidsonin valtuuttamina, samoin kuin R, edustajinaan N. Blake ja barrister S. Harrison, solicitor B. Andonianin valtuuttamina,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään J. E. Collins, avustajanaan barrister P. Saini,

— Saksan hallitus, asiamiehinään W.-D. Plessing ja B. Muttelsee-Schön,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään N. Yerrell ja C. O'Reilly,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Baumbastin puolisoiden, Maria Fernanda Sarmienton ja Idanella Baumbastin, R:n, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen sekä komission 6.3.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 5.7.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Immigration Appeal Tribunal on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 28.5.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 28.10.1999, EY 234 artiklan nojalla neljä ennakkoratkaisukysymystä EY 18 artiklan ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 12 artiklan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asioissa, joissa kantajina ovat yhtäältä Baumbastin puolisot sekä Maria Fernanda Sarmiento ja Idanella Baumbast (jäljempänä Baumbastin perhe) ja toisaalta R sekä vastaajana Secretary of State for the Home Department (jäljempänä Secretary of State) ja joka koskee viimeksi mainitun kieltäytymistä myöntämästä heille oleskelulupia Yhdistyneen kuningaskunnan alueelle.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön oikeussäännöt

3 EY 17 artiklassa määrätään seuraavaa:

"1. Otetaan käyttöön unionin kansalaisuus. Unionin kansalainen on jokainen, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus. Unionin kansalaisuus täydentää, mutta ei korvaa jäsenvaltion kansalaisuutta.

2. Unionin kansalaisilla on tässä sopimuksessa määrätyt oikeudet ja velvollisuudet."

4 EY 18 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jollei EY:n perustamissopimuksessa määrätyistä tai sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu.

5 Asetuksen N:o 1612/68 10—12 artiklassa säädetään seuraavaa:

"*10 artikla*

1. Seuraavilla henkilöillä on kansalaisuudesta riippumatta oltava oikeus tulla asumaan sellaisen työntekijän luokse, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella:

a) hänen aviopuolisonsa sekä heidän jälkeläisensä, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia;

b) työntekijän ja hänen aviopuolisonsa sukulainen ylenevässä polvessa, jos hän on työntekijän huollettava.

2. Jäsenvaltioiden on helpotettava sellaisten perheenjäsenten muuttoa, joita ei ole mainittu 1 kohdassa mutta jotka ovat työntekijän huollettavia tai jotka asuvat lähtömaassa työntekijän taloudessa.

3. Sovellettaessa 1 ja 2 kohtaa työntekijällä on voitava olla perheensä käyttöön asunto, joka täyttää ne vaatimukset, joita pidetään normaaleina sen alueen kotimaisten työntekijöiden asumisessa, jossa työntekijä on työssä; tällä säännöksellä ei kuitenkaan saa saattaa kotimaisia työntekijöitä ja työntekijöitä, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, eriarvoiseen asemaan.

11 artikla

Jos jäsenvaltion kansalainen on palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toisen jäsenvaltion alueella, hänen aviopuolisollaan ja lapsellaan, joka on alle 21-vuotias tai huollettava, on oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella myös siinä tapauksessa, että he eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia.

12 artikla

Jos jäsenvaltion kansalainen on tai on ollut työssä toisen jäsenvaltion alueella, on hänen lapsillaan, jos he asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa, oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla.

Jäsenvaltioiden on tuettava toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan näille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua tähän opetukseen."

6 Oleskeluoikeudesta 28 päivänä kesäkuuta 1990 annetun neuvoston direktiivin 90/364/ETY (EYVL L 180, s. 26) 1 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on myönnettävä oleskeluoikeus sellaisille jäsenvaltioiden kansalaisille, joilla ei tätä oikeutta ole yhteisön oikeuden muiden säännösten perusteella, sekä heidän tämän direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille perheenjäsenilleen, edellyttäen että he itse ja heidän perheenjäsenensä kuuluvat

sairausvakuutuksen piiriin kaikkien riskien varalta vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja että heillä on riittävästi tuloja ja varoja, niin, että he eivät oleskeluaikanaan joudu turvautumaan vastaanottavan maan sosiaalihuoltojärjestelmään.

7 Direktiivin 90/364/ETY 1 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaan tämän kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetut tulot ja varat katsotaan riittäviksi, jos ne ylittävät vastaanottavan jäsenvaltion omille kansalaisille annettavan sosiaalihuollon tulo- ja varallisuusrajan ottaen huomioon oleskeluluvan hakijan ja tarvittaessa tämän direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden henkilökohtaiset olosuhteet.

8 Direktiivin 90/364/ETY 1 artiklan 1 kohdan kolmannessa alakohdassa säädetään, että jos tämän kohdan toisen alakohdan määritelmää ei voida soveltaa, oleskelulupaa hakevan henkilön tulot ja varat katsotaan riittäviksi, jos ne ylittävät vastaanottavan maan vähimmäiseläkkeen määrän.

9 Direktiivin 90/364/ETY 1 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Kansalaisuudesta riippumatta oikeus asettua toiseen jäsenvaltioon oleskeluoikeuden saajan kanssa on:

a) puolisolla ja puolisoiden huollettavina olevilla jälkeläisillä;

b) oleskeluoikeuden saajan ja hänen puolisonsa huollettavina olevilla sukulaisilla ylenevässä polvessa."

10 Direktiivin 90/364/ETY 3 artiklan mukaan oleskeluoikeuden on oltava voimassa niin kauan kuin edunsaaja täyttää 1 artiklassa olevat edellytykset.

Kansalliset oikeussäännöt

11 Vuoden 1988 Immigration Actin (vuoden 1988 maahanmuuttolaki) 7 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Henkilön ei ole haettava [vuoden 1988 Immigration Actin] mukaista maahantulo- tai oleskelulupaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jos hänellä on oikeus tulla maahan tai oleskella siellä yhteisön oikeudessa annetun sellaisen oikeuden perusteella, johon hän voi vedota suoraan, tai vuoden 1972 European Communities Actin [vuoden 1972 Euroopan yhteisöjä koskeva laki] 2 §:n 2 momentin nojalla annetun säännöksen perusteella."

12 Vuoden 1994 Immigration (European Economic Area) Orderin (vuoden 1994 maahanmuuttoa Euroopan talousalueelta koskeva asetus; jäljempänä ETA Order) 3 §:ssä säädetään yleisestä periaatteesta, jonka mukaan Euroopan talousalueesta 2 toukokuuta 1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäl-

jempänä ETA-sopimus) sopimuspuolen kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään on oltava oikeus tulla Yhdistyneeseen kuningaskuntaan esittämällä pelkästään henkilötodistuksen tai voimassa olevan passin.

13 EEA Orderin 4 §:n 1 momentin mukaan "oikeutetulla henkilöllä" on oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa niin kauan kuin hänellä on tämä ominaisuus. Tämä oikeus ulotetaan EEA Orderin 4 §:n 2 momentilla perheenjäseniin, puoliso mukaan luettuna.

14 EEA Orderin 6 §:n mukaan tällainen "oikeutettu henkilö" on muun muassa sellainen ETA-sopimuksen sopimuspuolen kansalainen, joka toimii Yhdistyneessä kuningaskunnassa työntekijänä.

15 United Kingdom Immigration Rulesin (House of Commons Paper 395) (Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentin vuonna 1994 antamat maahanmuuttoa koskevat säännöt; jäljempänä Immigration Rules) 255 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Kun on kyse ETA-alueen jäsenvaltion kansalaisesta (muu kuin opiskelija) ja tällaisen henkilön perheenjäsenestä, jolle on annettu viisi vuotta voimassa oleva oleskelulupa [residence permit] tai oleskelua koskeva asiakirja [residence document] ja joka on oleskellut Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1994 EEA Orderissa säädetyllä tavalla neljän vuoden ajan ja oleskelee siellä edelleen, tähän oleskelulupaan tai oleskelua koskevaan asiakirjaan voidaan hakemuksesta liittää maininta, jonka mukaan hänellä on oikeus oleskella pysyvästi Yhdistyneessä kuningaskunnassa."

Pääasiat

Asia Baumbast

16 Maria Belen Baumbast, joka on Kolumbian kansalainen, avioitui Isossa-Britanniassa toukokuussa 1990 Wolfgang Baumbastin kanssa, joka on Saksan kansalainen. Perheeseen kuuluu kaksi tytärtä. Vanhempi tyttäristä, Maria Fernanda Sarmiento, on Maria Belen Baumbastin avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi ja Kolumbian kansalainen. Nuoremmalla, Idanella Baumbastilla, on Saksan ja Kolumbian kaksoiskansalaisuus.

17 Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että ennakkoratkaisun pyytämistä varten asianosaiset ovat sopineet siitä, että yhteisön oikeutta koskevien kysymysten osalta Maria Fernanda Sarmientoa pidetään myös Baumbastin perheen jäsenenä. Hänet esitetään näin ollen ennakkoratkaisupyynnössä tämän perheen toisena lapsena.

18 Baumbastin perheelle myönnettiin kesäkuussa 1990 oleskelulupa viideksi vuodeksi. Wolfgang Baumbast harjoitti vuosina 1990—1993 taloudellista toimintaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa, aluksi palkattuna työntekijänä ja sen jälkeen yrittäjänä. Sen jälkeen kun hänen yrityksensä joutui konkurssiin ja kun hän ei saanut tarpeeksi hyvin palkattua työtä Isossa-Britanniassa, hän on vuodesta 1993 alkaen työskennellyt saksalaisten yhtiöiden lukuun Kiinassa ja Lesothossa. Vaikka Wolfgang Baumbast on siitä alkaen etsinyt säännöllisesti työtä Isossa-Britanniassa, hänen ammatillinen tilanteessa ei ollut kohentunut ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemisen aikoihin.

19 Tarkasteltavana ajanjaksona Baumbastin puolisot omistivat talon Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja heidän tyttärensä kävivät siellä koulua. He eivät saaneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa sosiaalietuuksia, ja koska he kuuluivat sairausvakuutuksen piiriin kaikkien riskien varalta Saksassa, he kävivät tarvittaessa siellä saamassa lääkärin hoitoa.

20 Toukokuussa 1995 Maria Belen Baumbast haki pysyvää oleskelulupaa (indefinite leave to remain) Isossa-Britanniassa itselleen ja muille perheenjäsenille. Tammikuussa 1996 Secretary of State kieltäytyi jatkamasta Wolfgang Baumbastin oleskelulupaa ja Maria Belen Baumbastin ja hänen lastensa oleskeluasiakirjojen voimassaoloaikaa.

21 Tästä kieltäytymisestä nostettiin 12.1.1998 kanne Immigration Adjudicatorissa (Yhdistynyt kuningaskunta). Tämä totesi, että Wolfgang Baumbast ei ollut työntekijä eikä myöskään sellainen henkilö, jolla oli direktiivissä 90/364/ETY tarkoitettu yleinen oleskeluoikeus. Immigration Adjudicator katsoi kuitenkin lasten osalta, että näillä oli asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella oma oleskeluoikeus. Lisäksi se katsoi, että Maria Belen Baumbastin tuli saada oleskeluoikeus sen ajanjakson ajaksi, jona hänen lapsillaan oli kyseisen asetuksen 12 artiklassa tarkoitettuja oikeuksia. Immigration Adjudicatorin mukaan Maria Belen Baumbastin oikeudet johtuvat jäsenvaltioille asetetusta velvollisuudesta tukea toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua opetukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

22 Wolfgang Baumbast valitti häntä koskeneesta Immigration Adjudicatorin päätöksestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Secretary of State valitti puolestaan viimeksi mainittuun tuomioistuimeen Maria Belen Baumbastia ja tämän kahta lasta koskeneesta päätöksestä.

Asia R

23 R, joka on Yhdysvaltain kansalainen, on kahden lapsen äiti. Nämä lapset ovat hänen ensimmäisestä avioliitostaan Ranskan kansalaisen kanssa ja heillä on Ranskan ja Yhdysvaltain kaksoiskansalaisuus. R asettui vuonna 1990 Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sellaisen yhteisön kansalaisen puolisona, joka käytti EY:n perustamissopimuksessa myönnettyjä oikeuksia. R sai luvan oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa lokakuuhun 1995 saakka.

24 R ja hänen ensimmäinen miehensä erosivat syyskuussa 1992, mutta Secretary of State ei toteuttanut tuolloin mitään toimenpidettä R:n maahanmuuttajan aseman osalta, ja R jatkoi oleskeluaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Avioeropäätöksen yhteydessä vahvistettujen määräysten mukaan lasten oli asuttava äitinsä kanssa Englannin ja Walesin alueella vähintään viisi vuotta avioerosta lukien tai minkä tahansa muun osapuolten keskinäisellä sopimuksellaan määräämän ajanjakson ajan. Avioeron jälkeen lapset ovat olleet säännöllisesti yhteydessä isäänsä, joka asuu yhä Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja jakaa lasten äidin kanssa niin henkisen kuin taloudellisenkin vastuun heidän kasvatuksestaan.

25 Pääasian asiakirjoista ilmenee myös, että oleskellessaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa R osti talon ja perusti sisustusarkkitehtitoimiston, johon hän sijoitti huomattavia summia rahaa. Hän avioitui uudelleen Ison-Britannian kansalaisen kanssa vuonna 1997.

26 Lokakuussa 1995 tehtiin R:n ja hänen molempien tyttäriensä nimissä ja lukuun hakemus kansallisen oikeuden perusteella pysyvän oleskeluluvan myöntämiseksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Lapsille myönnettiin 3.12.1996 pysyvä oleskeluoikeus Yhdistyneessä kuningaskunnassa siirtotyöläisen perheenjäseninä.

R:ää koskeva hakemus sitä vastoin hylättiin, koska Secretary of State ei ollut vakuuttunut siitä, että perheen tilanne olisi sillä tavoin poikkeuksellinen, että se oikeuttaisi Secretary of Staten käyttämään harkintavaltaa. Tämän mielestä lapset olivat riittävän nuoria sopeutuakseen elämään Yhdysvalloissa, jos heidän piti seurata sinne äitiään.

27 Yksi Secretary Staten kieltäytymisestä myöntämästä R:lle pysyvä oleskelulupa Immigration Adjudicatorissa nostetun kanteen yhteydessä esitetyistä seikoista koski sitä, oliko tämä kieltäytyminen omiaan loukkaamaan R:n lapsilla yhteisön oikeuden perusteella olevia oikeuksia osallistua koulutukseen ja oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa sekä oikeutta perhe-elämään. Immigration Adjudicator hylkäsi tämän kanteen päätöksellään, josta R haki muutosta Immigration Appeal Tribunalista.

Ennakkoratkaisukysymykset

28 Koska Immigration Appeal Tribunal katsoi, että sen käsiteltäväksi saatetut asiat edellyttivät EY 18 artiklan ja asetuksen N:o 1612/68 tulkintaa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"Kummallekin asialle yhteiset kysymykset

1) a) Onko Euroopan unionin kansalaisen lapsilla, jotka itsekin ovat unionin kansalaisia ja jotka ovat peruskoulun ala-asteella asettuneet asumaan jäsenvaltioon, kun heidän isänsä (tai vanhempi) käytti oikeuksiaan oleskella työntekijänä tässä jäsenvaltioissa, jonka kansalainen hän ei ole

(vastaanottava valtio), oikeus oleskella vastaanottavassa valtiossa osallistuakseen siellä peruskoulutukseen neuvoston asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti?

b) Koska edelliseen kysymykseen annettava vastaus voi vaihdella sellaisen tilanteen mukaan, että

i) heidän vanhempansa ovat eronneet

ii) ainoastaan toinen vanhemmista on Euroopan unionin kansalainen, eikä hän enää ole työntekijä vastaanottavassa valtiossa

iii) lapset itse eivät ole Euroopan unionin kansalaisia,

minkälaisia arviointiperusteita kansallisten viranomaisten on sovellettava?

2) Kun lapsilla on oikeus oleskella vastaanottavassa valtiossa osallistuakseen siellä peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti, onko vastaanottavan valtion velvollisuutta 'tu[kea] toimenpiteitä, joilla

pyritään turvaamaan näille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua opetukseen' tulkittava siten, että lasten tosiasiallisella huoltajalla (primary career) on riippumatta siitä, onko hän unionin kansalainen vai ei, mainitun oikeuden käyttämisen helpottamiseksi oikeus oleskella heidän kanssaan tässä valtiossa huolimatta siitä, että

i) heidän vanhempansa ovat eronneet tai

ii) isä, joka on Euroopan unionin kansalainen, ei enää ole työntekijä vastaanottavassa valtiossa?

Vain asiaa Baumbast koskevat kysymykset

3) a) Kun otetaan huomioon Wolfgang Baumbastin tapaukseen liittyvät tosiseikat, voiko hän Euroopan unionin kansalaisena saada hyväkseen toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa välittömästi vaikuttavan oleskeluoikeuden EY 18 artiklan (aiemmin perustamissopimuksen 8 a artikla) nojalla, jos hänellä ei enää ole EY 39 artiklan (aiemmin perustamissopimuksen 48 artikla) perusteella oikeutta oleskella työntekijänä ja jos hänellä ei ole oleskeluoikeutta vastaanottavassa valtiossa minkään muunkaan yhteisön oikeuden määräyksen tai säännöksen perusteella?

b) Jos vastaus on myöntävä, onko hänen vaimollaan ja lapsillaan näin ollen johdannaisia oleskelu-, työskentely- ja muita oikeuksia?

c) Jos vastaus on myöntävä, onko heillä tällaisia oikeuksia asetuksen N:o 1612/68 11 ja 12 artiklan tai jonkin muun yhteisön oikeuden määräyksen tai säännöksen perusteella (ja jos on, minkä)?

4) a) Sikäli kuin edelliseen kysymykseen vastataan unionin kansalaisen kannalta epäedullisesti, säilyttävätkö hänen perheenjäsenensä ne johdannaiset oikeudet, jotka he ovat alun perin saaneet tässä ominaisuudessaan asettuessaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan työntekijän kanssa?

b) Jos vastaus on myöntävä, minkälaisia edellytyksiä on sovellettava?"

Kahden ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen

29 Aluksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyistä huomautuksista ilmenee, että pääasian oikeudenkäynnin alkamisen ja ennakkoratkaisupyynnön esittämisajankohdan välillä on sekä Maria Belen Baumbastille ja hänen molemmille lapsilleen että R:lle myönnetty pysyvä oleskelulupa Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Edellä mainitun oleskeluluvan myöntäminen R:n tapauksessa johtuu todennäköisesti hänen avioliitostaan Ison-Britannian kansalaisen kanssa, vaikka ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin ei ole antanut tarkempia tietoja tältä osin. Siten ainoastaan Wolfgang Baumbast ei ole saanut pysyvää oleskelulupaa.

30 Näin ollen on tarkasteltava sitä, voidaanko kaksi ensimmäistä kansallisen tuomioistuimen esittämää ennakkoratkaisukysymystä ottaa tutkittavaksi.

31 EY 234 artiklassa määrätty menettely on yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla yhteisöjen tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita ne tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat (ks. asia C-231/89, Gmurzynska-Bscher, tuomio 8.11.1990, Kok. 1990, s. I-4003, 18 kohta).

32 Tästä seuraa, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Näin ollen, kun kansallisen tuomioistuimen esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat yhteisön oikeuden oikeussääntöjen tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on lähtökohtaisesti annettava ennakkoratkaisu (ks. erityisesti em. asia Gmurzynska-Bscher, tuomion 19 ja 20 kohta).

33 Yhteisöjen tuomioistuin antaa EY 234 artiklassa määrätyn, kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen välisen lainkäyttöä koskevien tehtävien jaon yhteydessä ennakkoratkaisun näin ollen lähtökohtaisesti ilman, että sen tarvitsisi selvittää niitä olosuhteita, joiden vuoksi kansalliset tuomioistuimet ovat esittäneet sille ennakkoratkaisukysymykset ja aikovat soveltaa sitä yhteisön oikeuden oikeussääntöä, jonka tulkintaa ne ovat yhteisöjen tuomioistuimelta pyytäneet (ks. em. asia Gmurzynska-Bscher, tuomion 22 kohta).

34 Asian laita olisi toisin ainoastaan silloin, kun on ilmeistä, että EY 234 artiklan mukaista menettelyä käytetään väärään tarkoitukseen ja että sillä pyritään itse asiassa saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu, vaikka todellista oikeudenkäyntiasiaa ei olekaan, tai kun on selvää, että sitä yhteisön oikeuden määräystä tai säännöstä, jonka tulkintaa yhteisöjen tuomioistuimelta on pyydetty, ei suoraan eikä välillisesti sovelleta kyseisen asian olosuhteissa (ks. vastaavasti em. asia Gmurzynska-Bscher, tuomion 23 kohta ja asia C-130/95, Giloy, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4291, 22 kohta).

35 On totta, että Maria Belen Baumbastille ja hänen lapsilleen on myönnetty pysyvät oleskeluluvat Yhdistyneessä kuningaskunnassa 23.6.1998 eli ennen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 28.5.1999 tekemää päätöstä ja R:lle myöhempänä ajankohtana, jota ei ole tarkemmin ilmoitettu.

36 Istunnossa esitetyistä huomautuksista kuitenkin ilmenee, että nämä oleskeluluvat on myönnetty Ison-Britannian lainsäädännön perusteella, eikä asianomaisille yhteisön oikeudessa myönnettyjä oikeuksia koskevaa kysymystä ollut ratkaistu.

37 On myös syytä todeta, että nämä kysymykset on esitetty todellisen oikeudenkäyntiasian yhteydessä ja että kansallinen tuomioistuin on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle näitä kysymyksiä koskevat tosiseikat ja oikeussäännöt sekä ne syyt, joiden vuoksi kansallinen tuomioistuin on katsonut, että vastaus näihin kysymyksiin on tarpeen, jotta se voisi antaa päätöksensä.

38 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että kaksi ensimmäistä kansallisen tuomioistuimen esittämää ennakkoratkaisukysymystä voidaan ottaa tutkittavaksi.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

39 Kansallinen tuomioistuin haluaa ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellään selvittää ennen kaikkea, onko Euroopan unionin kansalaisen lapsilla, jotka ovat asettuneet jäsenvaltioon silloin kun vanhempi käytti oleskeluoikeuksiaan siirtotyöläisenä tässä jäsenvaltiossa, oikeus oleskella siellä osallistuakseen peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti myös siinä

tilanteessa, että vanhemmat ovat tällä välin eronneet, että ainoastaan toinen vanhemmista on unionin kansalainen eikä tämä enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa tai että lapset itse eivät ole unionin kansalaisia.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

40 Vaikka R ja Baumbastin perhe myöntävät, että asetuksen N:o 1612/68 10 ja 12 artiklassa tarkoitetut oleskeluoikeus ja oikeus osallistua koulutukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa eivät ole rajoittamattomat, he katsovat, että mainitun asetuksen 12 artiklaan perustuvien oikeuksien saamista koskevat edellytykset täyttyvät esillä olevissa pääasioissa. Asiassa R mikään ei nimittäin anna aihetta ajatella, että lapset eivät enää olisi heidän vastaanottavassa jäsenvaltiossa edelleen työskentelevän isänsä perheenjäseniä. Asiassa Baumbast ainoa seikka, jonka perusteella saatettaisiin katsoa, etteivät lapset enää täytä mainitun asetuksen 12 artiklan mukaisia edellytyksiä, on se, ettei heidän isänsä enää työskentele mainitussa valtiossa. Kantajat katsovat, ettei tällä seikalla kuitenkaan ole mitään vaikutusta heidän oikeuksiensa säilymiselle yhteisöjen tuomioistuimen 15.3.1989 yhdistetyissä asioissa 389/87 ja 390/87, Echternach ja Moritz, annetun tuomion mukaisesti (Kok. 1989, s. 723).

41 Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitukset katsovat myös, että siirtotyöläisen lapselle asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella kuuluvat oikeudet pysyvät lähtökohtaisesti voimassa myös silloin, kun hänen vanhempansa poistuvat vastaanottavasta jäsenvaltiosta.

42 Saksan hallitus väittää kuitenkin, että edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Echternach ja Moritz annetun tuomion mukaisesti asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa tunnustetaan lapsen oma oleskeluoikeus vain siinä tapauksessa, että koulunkäyntiä ei voitaisi jatkaa lähtöjäsenvaltiossa.

43 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus esittää erityisesti asian R osalta, että R:n lapsilla on oikeus oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, koska vaikka R ja lasten isä ovatkin eronneet, viimeksi mainittu käyttää edelleen oikeuksiaan siirtotyöläisenä Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

44 Komissio katsoo asian R osalta, että vaikka vanhemmat ovat eronneet, lapsilla on edelleen asetuksen N:o 1612/68 10 artiklaan perustuva oleskeluoikeus ja saman asetuksen 12 artiklaan perustuva oikeus osallistua koulutukseen niin kauan kuin toinen vanhemmista säilyttää asemansa siirtotyöläisenä vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

45 Komissio väittää asian Baumbast osalta, että edellä mainittujen yhdistettyjen asioiden Echternach ja Moritz mukaan siirtotyöläisen lapsi säilyttää asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitetun, tämän työntekijän perheenjäsenen aseman silloin, kun lapsen perhe palaa lähtöjäsenvaltioon ja lapsi jää vastaanottavaan jäsenvaltioon jatkaakseen opintojaan, joita hän ei voisi harjoittaa lähtöjäsenvaltiossa.

46 Komission mukaan, vaikka edellä mainittujen yhdistettyjen asioiden Echternach ja Moritz taustalla olevat tosiseikat olivatkin erityiset siltä osin kuin lapsi ei pystynyt jatkamaan opintojaan lähtöjäsenvaltiossa, yhteisöjen tuomioistuin omaksui asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaa koskevan laajan tulkinnan. Baumbastin perheen lasten tilanne ei juuri poikkea kyseisten asioiden taustalla olevasta tilanteesta, eikä ensi arviolta ole mitään syytä päätyä toisenlaiseen lopputulokseen. Komissio tekee päätelmän, että jos yhteisöjen tuomioistuin pysyttää kyseisissä asioissa annetusta tuomiosta ilmenevän tulkinnan, Baumbastin perheen lapset voivat jatkaa oleskeluaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa käyttääkseen siellä asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa taattuja oikeuksia.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

47 Jotta ensimmäiseen kysymykseen voitaisiin antaa hyödyllinen vastaus, on syytä erottaa toisistaan ne kaksi tilannetta, joiden osalta kansallinen tuomioistuin esittää kysymyksensä.

48 On syytä aluksi muistuttaa, että asetuksen N:o 1612/68 siirtotyöläisen asemaa koskevan 1 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella jäsenvaltion kansalaisella on oltava asuinpaikasta riippumatta oikeus ryhtyä palkattuun työhön ja toimia siinä toisen jäsenvaltion alueella.

49 Ensiksi on todettava asian Baumbast osalta, että tämän asian asiakirjoista ilmenee, että se eroaa asiasta R siltä osin kuin Wolfgang Baumbast, joka on Saksan kansalainen ja ollut työssä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sekä palkattuna työntekijänä että itsenäisenä ammatinharjoittajana useita vuosia ja joka asuu siellä edelleen, ei enää työskentele Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Kansallinen tuomioistuin kysyy näin ollen, voivatko hänen lapsensa jatkaa koulunkäyntiään Yhdistyneessä kuningaskunnassa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan säännösten nojalla.

50 Tältä osin on myös muistettava, että jotta asetuksen N:o 1612/68 tavoite eli työntekijöiden vapaa liikkuvuus turvattaisiin vapautta ja ihmisarvoa kunnioittaen, tämä tavoite edellyttää sitä, että yhteisön työntekijän perheellä on parhaat mahdolliset edellytykset integroitua vastaanottavaan jäsenvaltioon (ks. asia C-308/89, Di Leo, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4185, Kok. Ep. X, s. 607, 13 kohta).

51 Näin ollen, kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Echternach ja Moritz antamansa tuomion 21 kohdassa, tällaisen integroitumisen onnistumiseksi on välttämätöntä, kuten asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa nimenomaisesti säädetään, että yhteisön työntekijän lapsella on mahdollisuus käydä koulua ja opiskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa siten, että hän voi viedä koulunkäyntinsä ja opintonsa menestyksekkäästi päätökseen.

52 Jos unionin kansalaisen lasta estettäisiin asian Baumbast taustalla olevien olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa jatkamasta koulunkäyntiään kieltäytymällä myöntämästä hänelle oleskelulupaa, unionin kansalainen voisi tästä syystä luopua käyttämästä EY 39 artiklassa määrättyjä oikeuksiaan vapaaseen liikkuvuuteen, ja näin rajoitettaisiin siten EY:n perustamissopimuksessa tällä tavoin taatun vapauden tosiasiallista käyttämistä.

53 Vaikka onkin totta, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Echternach ja Moritz, että asianomainen lapsi ei voinut jatkaa opintojaan lähtöjäsenvaltiossa hänen isänsä palattua sinne, koska koulujen päästötodistuksia ei ollut yhteensovitettu, yhteisöjen tuomioistuimen pyrki päättelyllään ennen kaikkea turvaamaan tässä asiassa asetuksen N:o 1612/68 siirtotyöläisten perheenjäsenten integroimista koskevan tavoitteen mukaisesti sen, että tällaisen siirtotyöläisen lapsi voisi ilman syrjintää käydä koulua ja opiskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa siten, että hän voi viedä koulunkäyntinsä ja opintonsa menestyksekkäästi päätökseen. (ks. myös asia 42/87, komissio v. Belgia, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5445, 10 kohta).

54 Jos Wolfgang Baumbastin lasten tilanteen kaltaisessa tilanteessa olevien unionin kansalaisen lasten annettaisiin jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa ainoastaan silloin, kun heidän on mahdotonta jatkaa sitä lähtöjäsenvaltiossa, tämä olisi sen lisäksi, että se on vastoin asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan sanamuotoa, jossa säädetään jäsenvaltion sellaisen kansalaisen lasten oikeudesta osallistua koulutukseen, joka "on tai on ollut työssä" toisen jäsenvaltion alueella, myös vastoin sen henkeä.

55 Saksan hallituksen ehdottamaa tämän säännöksen suppeaa tulkintaa ei näin ollen voida hyväksyä.

56 Mitä tulee siihen, voiko se seikka, etteivät lapset itse ole unionin kansalaisia, vaikuttaa ensimmäiseen kysymykseen annettavaan vastaukseen, riittää, kun muistutetaan siitä, että asetuksen N:o 1612/68 10 artiklan mukaisesti yhteisön työntekijän jälkeläiset, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia, katsotaan kansalaisuudesta riippumatta työntekijän perheenjäseniksi ja että heillä on oikeus tulla asumaan kyseisen työntekijän luokse ja näin ollen oikeus osallistua koulutukseen tämän asetuksen 12 artiklan mukaisesti.

57 Lisäksi "hänen aviopuoliso[llaan] ja heidän jälkeläisi[llään], jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia", olevaa oikeutta tulla asumaan siirtotyöläisen luokse on tulkittava siten, että se koskee sekä kyseisen työntekijän jälkeläisiä että hänen puolisonsa jälkeläisiä. Se, että tätä säännöstä tulkittaisiin suppeasti siten, että yksin siirtotyöläisen ja hänen puolisonsa yhteisillä lapsilla olisi oikeus tulla asumaan heidän kanssaan, olisi vastoin edellä mainittua asetuksen N:o 1612/68 tavoitetta.

58 Toiseksi on todettava asian R osalta, että kyseisillä lapsilla on sellaisen työntekijän perheenjäseninä, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella, oleskeluoikeus ja oikeus osallistua koulutukseen asetuksen N:o 1612/68 10 ja 12 artiklan perusteella.

59 Kuten tämän tuomion 50 kohdasta ilmenee, näiden säännösten tarkoituksena on nimittäin helpottaa siirtotyöläisen ja hänen perheensä integroitumista vastaanottavaan jäsenvaltioon asetuksen N:o 1612/68 tavoitteen eli työntekijöiden vapaan liikkuvuuden saavuttamiseksi vapautta ja ihmisarvoa kunnioittaen.

60 Vaikka R ja hänen ensimmäinen miehensä ovatkin tällä välin eronneet, asiakirjoista ilmenee, että hänen ensimmäinen miehensä jatkaa työskentelyään Yhdistyneessä kuningaskunnassa palkattuna työntekijänä ja että tällä siten on asetuksen N:o 1612/68 1 ja 10 artiklassa tarkoitetun sellaisen työntekijän asema, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella.

61 Näin ollen asetuksen N:o 1612/68 säännöksistä ja erityisesti sen 10 ja 12 artiklasta ilmenee selvästi, että R:n ensimmäisen miehen lapsilla on edelleen oikeus oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja oikeus osallistua siellä koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla.

62 Se seikka, että R:n ensimmäisen miehen lapset eivät asu vakituisesti tämän kanssa, ei vaikuta niihin oikeuksiin, joita heillä on asetuksen N:o 1612/68 10 ja 12 artiklan perusteella. Kun tämän asetuksen 10 artiklassa säädetään, että siirtotyöläisen perheenjäsenellä on oikeus tulla asumaan työntekijän luokse, siinä ei edellytetä, että kyseinen perheenjäsen asuisi vakituisesti työntekijän luona, vaan kuten artiklan 3 kohdassa todetaan, ainoastaan, että asunnon, joka työntekijällä on perheensä käyttöön, voidaan katsoa täyttävän ne vaatimukset, joita pidetään normaaleina. (ks. asia 267/83, Diatta, tuomio 13.2.1985, Kok. 1985, s. 567, Kok. Ep. VIII, s. 63, 18 kohta).

63 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on siten vastattava, että Euroopan unionin kansalaisen lapsilla, jotka ovat asettuneet jäsenvaltioon silloin kun vanhempi käytti oleskeluoikeuksiaan siirtotyöläisenä tässä jäsenvaltiossa, on oikeus oleskella siellä osallistuakseen peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti. Sillä seikalla, että kyseisten lasten vanhemmat ovat tällä välin eronneet, että ainoastaan toinen vanhemmista on unionin kansalainen eikä tämä enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa valtiossa tai että lapset itse eivät ole unionin kansalaisia, ei ole tältä osin mitään merkitystä.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

64 Kansallinen tuomioistuin haluaa toisella ennakkoratkaisukysymyksellään selvittää ennen kaikkea sen, että kun lapsilla on oikeus oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa osallistuakseen siellä peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti, onko tätä säännöstä tulkittava siten, että lasten tosiasiallisena huoltajana oleva vanhempi saa säännöksen mukaan kansalaisuudesta riippumatta oleskella heidän kanssaan mainitun oikeuden käyttämisen helpottamiseksi huolimatta siitä, että vanhemmat ovat tällä välin eronneet tai että se vanhemmista, joka on Euroopan unionin kansalainen, ei enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

65 R:n ja Baumbastin perheen mukaan yhteisön määräyksiä ja säännöksiä on tulkittava laajasti, jotta niissä myönnettyjä oikeuksia voidaan käyttää tosiasiallisesti, erityisesti kun kyseessä on yhtä perustavanlaatuinen oikeus kuin oikeus perhe-elämään. He katsovat siten, että kun kyseessä ovat alaikäiset lapset, jotka ovat koko elämänsä ajan asuneet ja edelleen asuvat äitinsä kanssa, kieltäytyminen myöntämästä viimeksi mainitulle oleskelulupaa lasten koulunkäynnin ajaksi merkitsee lasten oikeuksien sellaista loukkausta, joka tekee näiden käyttämisen merkityksettömäksi. He katsovat myös, että tällainen kieltäytyminen merkitsee perhe-elämään kohdistuvaa suhteetonta loukkausta, joka on vastoin ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 8 artiklaa (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus).

66 Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitukset sekä komissio ehdottavat yhteisöjen tuomioistuimelle, että tämä vastaisi kieltävästi toiseen ennakkoratkaisukysymykseen. Ne katsovat, ettei asetuksen N:o 1612/68 12 artiklasta voida

johtaa oleskeluoikeutta sellaisten vanhempien hyväksi, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia. Näiden oikeudet määräytyvät niiden edellytysten perusteella, jotka sääntelevät suoraan liikkumisvapauden käyttämistä. Avioeron tai sen jälkeen, kun puolison, joka on yhteisön kansalainen, työskentely siirtotyöläisenä vastaanottavassa jäsenvaltiossa on päättynyt, yhteisön oikeudessa ei lasten oppioikeuden perusteella anneta oleskeluoikeutta sellaiselle puolisolle, joka on kolmannen maan kansalainen.

67 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo, että vaikka vastaanottavan jäsenvaltion on annettava lapsille lupa oleskella alueellaan osallistuakseen peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, sen velvollisuutta tukea toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua tähän opetukseen, ei ole tulkittava siten, että sen on sallittava lasten huoltajan oleskella heidän kanssaan. Tämä hallitus esittää, että jos ja siltä osin kuin osoitetaan, että tällainen oleskeluluvan epääminen loukkaisi perusteettomasti perhe-elämää, sellaisena kuin se on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa suojattuna, Home Office (sisäasiainministeriö) voisi poiketa Immigration Rulesista ja myöntää poikkeuksellisen oleskeluluvan lapsen huoltajana olevalle vanhemmalle.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

68 Ensiksi on todettava, että asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaa ja siihen perustuvia oikeuksia on tulkittava ottamalla huomioon tämän asetuksen järjestelmä ja tavoitteet. Asetuksen säännöksistä kokonaisuutena ilmenee, että helpottaakseen työntekijöiden perheenjäsenten liikkuvuutta neuvosto on ottanut huomioon inhimillisestä näkökulmasta yhtäältä perheen yhdessäolon merkityksen työntekijälle ja toisaalta kaikista näkökulmista sen merkityksen, joka on työntekijän ja hänen perheensä integroitumisella vastaanottavaan valtioon ilman minkäänlaista erilaista kohtelua verrattuna omiin kansalaisiin (ks. vastaavasti asia 249/86, komissio v. Saksa, tuomio 18.5.1989, Kok. 1989, s. 1263, Kok. Ep. X, s. 43, 11 kohta).

69 Kuten ensimmäiseen kysymykseen annetusta vastauksesta ilmenee, asetuksen N:o 1612/68 12 artiklalla pyritään erityisesti turvaamaan se, että vaikka yhteisön työntekijä ei enää olisikaan palkatussa työssä vastaanottavan jäsenvaltion alueella, hänen lapsensa voisivat käydä koulua ja tarvittaessa saattaa koulunkäyntinsä päätökseen kyseisessä jäsenvaltiossa.

70 Toiseksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ne oikeudet, joita yhteisön työntekijän perheenjäsenillä on asetuksen N:o 1612/68 nojalla, voivat, kuten siirtotyöläisen asemakin, tietyissä tilanteissa pysyä voimassa jopa senkin jälkeen kun työsuhde on päättynyt (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Echternach ja Moritz, tuomion 21 kohta ja asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998, Kok. 1998, s. I-2691, 32 kohta).

71 Pääasian kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsilla on asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella oikeus jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa, kun taas huoltajina olevat vanhemmat saattavat menettää oleskeluoikeutensa yhdessä asiassa siirtotyöläisestä otetun avioeron vuoksi ja toisessa asiassa sen vuoksi, että se vanhemmista, joka on työskennellyt palkatussa työssä vastaanottavassa jäsenvaltiossa siirtotyöläisenä, ei enää työskentele siellä, on selvää, että se, että mainituilta vanhemmilta evätään mahdollisuus jäädä vastaanottavaan jäsenvaltioon lastensa koulunkäynnin ajaksi, voi olla omiaan viemään näiltä lapsilta yhteisön lainsäätäjän näille vahvistaman oikeuden.

72 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti asetusta N:o 1612/68 on tulkittava ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 8 artiklassa mainitun perhe-elämän kunnioittamista koskevan vaatimuksen valossa. Perhe-elämän kunnioittaminen kuuluu niihin perusoikeuksiin, jotka vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti tunnustetaan yhteisön oikeudessa (ks. em. asia komissio v. Saksa, tuomion 10 kohta).

73 Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa siirtotyöläisen lapselle tunnustettu oikeus saada parhaat mahdolliset edellytykset osallistua koulutukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa merkitsee väistämättä sitä, että tällä lapsella on oltava oikeus sen henkilön läsnäoloon, joka on lapsen tosiasiallinen huoltaja, ja näin ollen sitä, että tämän henkilön on voitava oleskella lapsen kanssa tässä jäsenvaltiossa lapsen opintojen ajan. Tätä oikeutta loukkaisi se, että oleskeluoikeus evätään sellaisen lapsen, joka käyttää oikeuttaan osallistua koulutukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa tosiasiallisena huoltajana olevalta vanhemmalta.

74 Mitä tulee komission siihen väitteeseen, jonka mukaan sellainen henkilö, joka ei ole siirtotyöläisen lapsi, ei voi saada oleskeluoikeutta asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, koska tällainen asema on välttämätön edellytys kaikille tähän säännökseen perustuville oikeuksille, on syytä muistuttaa, että asetuksen N:o 1612/68 ja erityisesti sen 12 artiklan asiayhteys ja niillä tavoitellut tavoitteet huomioon ottaen tätä artiklaa ei voida tulkita suppeasti (ks. vastaavasti em. asia Diatta, tuomion 17 kohta) eikä siltä saa missään tapauksessa viedä sen tehokasta vaikutusta.

75 Edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että kun lapsilla on oikeus oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa osallistuakseen siellä peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti, tätä säännöstä on tulkittava siten, että lasten tosiasiallisena huoltajana oleva vanhempi saa säännöksen mukaan kansalaisuudesta riippumatta oleskella heidän kanssaan mainitun oikeuden käyttämisen helpottamiseksi huolimatta siitä, että vanhemmat ovat tällä välin eronneet tai että se vanhemmista, joka on Euroopan unionin kansalainen, ei enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

76 Kansallinen tuomioistuin haluaa kolmannen ennakkoratkaisukysymyksensä ensimmäisellä osalla selvittää ennen kaikkea, voiko Euroopan unionin kansa-

lainen, jolla ei enää ole oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa siirtotyöläisenä, saada siellä oleskeluoikeuden Euroopan unionin kansalaisena suoraan EY 18 artiklan 1 kohdan perusteella.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

77 Wolfgang Baumbastin mukaan se, että EY 18 artiklassa tarkoitettuun oikeuteen oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella on liitetty rajoituksia ja että siitä on määrätty EY:n perustamissopimuksessa, ei vie siltä välitöntä oikeusvaikutusta. Tämän määräyksen on tulkittava merkitsevän sitä, että Wolfgang Baumbast käyttää edelleen oikeuttaan asua Yhdistyneessä kuningaskunnassa vaikka hän työskenteleekin Euroopan unionin ulkopuolella. Sovellettaessa EY 18 artiklaa tällä tavoin EY:n perustamissopimukseen kirjattua oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen olisi mahdollista käyttää esittämällä yksikertaisesti selvitys kansalaisuudesta, eikä tällainen soveltamistapa kuitenkaan poikkeaisi jo olemassa olevasta asiaa koskevasta lainsäädännöstä.

78 Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitukset väittävät, ettei oleskeluoikeutta voida perustaa suoraan EY 18 artiklan 1 kohtaan. Tässä kohdassa mainitut rajoitukset ja ehdot osoittavat näiden hallitusten mukaan, ettei sen tarkoituksena ole olla itsenäinen määräys.

79 Samalla kun komissio korostaa EY 18 artiklan poliittista ja oikeudellista merkitystä, se esittää, että tämän määräyksen sanamuodosta itsestään ja erityisesti sen 1 kohdasta ilmenevät määräystä koskevat rajoitukset. Yhteisön oikeuden nykytilassa tässä artiklassa vahvistettuun liikkumis- ja oleskeluoikeuteen sovelletaan jo olemassa olevia primaarisen ja johdetun oikeuden sääntöjä, joilla määritellään ne henkilöryhmät, jotka voidaan hyväksyä näiden oikeuksien haltijoiksi. Nämä oikeudet riippuvat edelleen joko taloudellisesta toiminnasta tai riittävien tulojen ja varojen olemassaolosta. Koska kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen lähtökohtana on se oletus, että Wolfgang Baumbastin hyväksi ei

ole mitään muuta yhteisön oikeuden oikeussääntöä, johon hän voisi perustaa oleskeluoikeutensa Yhdistyneessä kuningaskunnassa, komissio päättelee, ettei EY 18 artiklasta ole oikeuden nykytilassa ja tällaisissa olosuhteissa Wolfgang Baumbastille mitään hyötyä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

80 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltion kansalaisten oikeus tulla toisen jäsenvaltion alueelle ja oleskella siellä on suoraan EY:n perustamissopimuksessa tai tapauksen mukaan sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä myönnetty oikeus (ks. erityisesti asia 48/75, Royer, tuomio 8.4.1976, Kok. 1976, s. 497, Kok. Ep. III, s. 79, 31 kohta).

81 Vaikka onkin totta, että yhteisöjen tuomioistuin oli ennen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen voimaantuloa täsmentänyt, että tämän EY:n perustamissopimuksessa suoraan myönnetyn oleskeluoikeuden edellytyksenä oli EY:n perustamissopimuksen 48, 52 ja 59 artiklassa (joista on muutettuina tullut EY 39, EY 43 ja EY 49 artikla) tarkoitetun taloudellisen toiminnan harjoittaminen (ks. asia C-363/89, Roux, tuomio 5.2.1991, Kok. 1991, s. I-273, 9 kohta), totta on myös se, että EY:n perustamissopimukseen on sittemmin otettu unionin kansalaisen asemaa koskevat määräykset ja että jokaisen unionin kansalaisen oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella tunnustetaan EY 18 artiklan 1 kohdassa.

82 EY 17 artiklan 1 kohdan mukaan unionin kansalainen on jokainen, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus. Unionin kansalaisen aseman tarkoituksena on

olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavanlaatuinen asema (ks. vastaavasti asia C-184/99, Grzelczyk, tuomio 20.9.2001, Kok. 2001, s. I-6193, 31 kohta).

83 Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa ei myöskään edellytetä, että unionin kansalaiset harjoittavat ammatillista toimintaa palkattuina työntekijöinä tai itsenäisinä ammatinharjoittajina, jotta heillä olisi unionin kansalaisuutta koskevassa EY:n perustamissopimuksen toisessa osassa tarkoitetut oikeudet. Mikään perustamissopimuksen määräyksistä ei myöskään anna aihetta katsoa, ettei toiseen jäsenvaltioon palkatun työn tekemistä varten asettautuneilla unionin kansalaisilla olisi enää heille EY:n perustamissopimuksessa unionin kansalaisuuden perusteella annettuja oikeuksia, kun palkatun työn tekeminen päättyy.

84 Erityisesti EY 18 artiklan 1 kohdassa määrätystä oikeudesta oleskella jäsenvaltioiden alueella on todettava, että tämä oikeus tunnustetaan jokaiselle unionin kansalaiselle suoraan EY:n perustamiskirjan selvässä ja täsmällisessä määräyksessä. Baumbastilla on siten oikeus vedota EY 18 artiklan 1 kohtaan yksin sillä perusteella, että hän on jäsenvaltion kansalainen ja siis unionin kansalainen.

85 On totta, että tämä unionin kansalaisten oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella tunnustetaan, jollei perustamissopimuksessa määrätyistä sekä sen soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu.

86 Niiden rajoitusten ja ehtojen soveltamisen osalta, joita EY 18 artiklan 1 kohdan mukaan saa asettaa tämän oleskeluoikeuden käyttämiselle, voidaan kuitenkin harjoittaa tuomioistuinvalvontaa. Näin ollen tämän oikeuden mahdolliset rajoitukset ja ehdot eivät estä sitä, että EY 18 artiklan 1 kohdan määräyksissä perustetaan yksityisille sellaisia oikeuksia, joihin nämä voivat vedota tuomioistuimessa ja joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava (ks. vastaavasti asia 41/74, Van Duyn, tuomio 4.12.1974, Kok. 1974, s. 1337, Kok. Ep. II, s. 395, 7 kohta).

87 Johdetun oikeuden säännöksistä johtuvien rajoitusten ja ehtojen osalta on todettava, että direktiivin 90/364/ETY 1 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltiot voivat vaatia jäsenvaltioiden sellaisilta kansalaisilta, jotka haluavat saada oleskeluoikeuden näiden jäsenvaltioiden alueelle, että he itse ja heidän perheenjäsenensä kuuluvat sairausvakuutuksen piiriin kaikkien riskien varalta vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja että heillä on riittävästi tuloja ja varoja, niin, että he eivät oleskeluaikanaan joudu turvautumaan vastaanottavan maan sosiaalihuoltojärjestelmään.

88 Mitä tulee näiden ehtojen soveltamiseen asian Baumbast kannalta, on syytä todeta asiakirjoista ilmenevän, että Wolfgang Baumbast on palkatussa työssä kolmansissa maissa saksalaisten yritysten lukuun ja etteivät hän eikä hänen perheensä ole turvautuneet vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään. Näin ollen ei ole kiistetty sitä, että Wolfgang Baumbast täyttää direktiivissä 90/364/ETY asetetun riittäviä tuloja ja varoja koskevan edellytyksen.

89 Sairausvakuutusta koskevan edellytyksen osalta asiakirjoista ilmenee, että niin Wolfgang Baumbastilla kuin hänen perheellääkin on sairausvakuutus kaikkien riskien varalta Saksassa. Immigration Adjudicator lienee katsonut, ettei tämä sairausvakuutus korvaisi Yhdistyneessä kuningaskunnassa annettua kiireellistä hoitoa. Kansallisen tuomioistuimen asiana on tarkastaa tämän toteamuksen paikkansapitävyys sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2) säännösten valossa. Erityisesti on syytä viitata tämän asetuksen 19 artiklan 1 kohdan a alakohtaan, jossa taataan sellaisen palkatun työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan, joka asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen jäsenvaltion alueella ja jonka tila edellyttää hoitoa asuinjäsenvaltion alueella, oikeus saada toimivaltaisen jäsenvaltion kustannuksella sairauden perusteella annettuja luontoisetuuksia asuinvaltion laitoksesta.

90 Niissä EY 18 artiklassa tarkoitetuissa rajoituksissa ja ehdoissa, joista direktiivissä 90/364/ETY säädetään, lähdetään joka tapauksessa sellaisesta ajatuksesta, että jäsenvaltioiden perustellut intressit voivat vaikuttaa unionin kansalaisten oles-

keluoikeuden käyttämiseen. Tältä osin on syytä muistuttaa siitä, että direktiivin 90/364/ETY neljännen perustelukappaleen mukaan oleskeluoikeuden saaneista ei tule aiheutua "kohtuutonta" rasitusta vastaanottavan jäsenvaltion julkiselle taloudelle.

91 Näitä rajoituksia ja ehtoja on kuitenkin sovellettava yhteisön oikeudessa asetettuja rajoja noudattaen ja tämän oikeuden yleisten periaatteiden, erityisesti suhteellisuusperiaatteen, mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että tältä osin toteutettujen kansallisten toimenpiteiden on oltava tarpeellisia tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi ja tähän soveltuvia (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-259/91, C-331/91 ja C-332/91, Alluè ym., tuomio 2.8.1993, Kok. 1993, s. I-4309, Kok. Ep. XIV, s. I-339, 15 kohta).

92 Ensiksi on syytä muistuttaa suhteellisuusperiaatteen soveltamisen osalta asian Baumbast olosuhteissa siitä, ettei ole kiistetty sitä, että Wolfgang Baumbastilla on riittävät tulot ja varat direktiivissä 90/364/ETY tarkoitetulla tavalla; toiseksi, että tämä on työskennellyt ja siis asunut laillisesti vastaanottavassa jäsenvaltiossa useita vuosia, aluksi palkattuna työntekijänä ja sitten itsenäisenä ammatinharjoittajana; kolmanneksi, että hänen perheensäkin on asunut tämän ajan vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja jäänyt sinne asumaan jopa sen jälkeen, kun Wolfgang Baumbastin toiminta palkattuna työntekijänä ja itsenäisenä ammatinharjoittajana on päättynyt kyseisessä valtiossa; neljänneksi, ettei Wolfgang Baumbastista eikä hänen perheestään ole aiheutunut rasitusta vastaanottavan jäsenvaltion julkiselle taloudelle, ja viidenneksi, että niin Wolfgang Baumbastilla kuin hänen perheelläänkin on sairausvakuutus kaikkien riskien varalta toisessa unionin jäsenvaltiossa.

93 Näin ollen se, että Wolfgang Baumbastin ei sallittaisi käyttää EY 18 artiklan 1 kohdassa hänelle myönnettyä oleskeluoikeutta sovellettaessa direktiivin 90/364/ETY säännöksiä, koska hänellä oleva sairausvakuutus ei kattaisi vastaanottavassa jäsenvaltiossa annettavaa kiireellistä hoitoa, merkitsisi suhteetonta puuttumista kyseisen oikeuden käyttämiseen.

94 Kolmannen kysymyksen ensimmäiseen osaan on siten vastattava, että Euroopan unionin kansalainen, jolla ei enää ole oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa siirtotyöläisenä, voi saada siellä oleskeluoikeuden unionin kansalaisena suoraan EY 18 artiklan 1 kohdan perusteella. Tämän oikeuden käyttämistä sääntelevät tässä määräyksessä tarkoitetut rajoitukset ja ehdot, mutta toimivaltaisten viranomaisten ja tarvittaessa kansallisten tuomioistuinten on valvottava, että näitä rajoituksia ja ehtoja sovelletaan yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden, erityisesti suhteellisuusperiaatteen, mukaisesti.

95 Kansallinen tuomioistuin kysyy kolmannen kysymyksensä toisella ja kolmannella osalla, että jos Wolfgang Baumbastilla on oleskeluoikeus EY 18 artiklan 1 kohdan perusteella, onko hänen perheenjäsenillään oleskeluoikeus samalla perusteella. Ottaen huomioon kahteen ensimmäiseen kysymykseen annetut vastaukset kolmannen kysymyksen näihin osiin ei ole tarpeen vastata.

96 Ottaen huomioon kolmannen kysymyksen ensimmäiseen osaan annettu vastaus, neljänteen ennakkoratkaisukysymykseen ei niin ikään ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

97 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Immigration Appeal Tribunalin 28.5.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Euroopan unionin kansalaisen lapsilla, jotka ovat asettuneet jäsenvaltioon silloin kun vanhempi käytti oleskeluoikeuksiaan siirtotyöläisenä tässä jäsenvaltiossa, on oikeus oleskella siellä osallistuakseen peruskoulutukseen työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti. Sillä seikalla, että kyseisten lasten vanhemmat ovat tällä välin eronneet, että ainoastaan toinen vanhemmista on unionin kansalainen eikä tämä enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa tai että lapset itse eivät ole unionin kansalaisia, ei ole tältä osin mitään merkitystä.**

2) **Kun lapsilla on oikeus oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa osallistuakseen siellä peruskoulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mukaisesti, tätä säännöstä on tulkittava siten, että lasten tosiasiallisena huoltajana oleva vanhempi saa säännöksen mukaan kansalaisuudesta riippumatta oleskella heidän kanssaan mainitun oikeuden käyttämisen helpottamiseksi huolimatta siitä, että vanhemmat ovat tällä välin eronneet tai että se vanhemmista, joka on Euroopan unionin kansalainen, ei enää ole siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa.**

3) **Euroopan unionin kansalainen, jolla ei enää ole oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa siirtotyöläisenä, voi saada siellä oleskeluoikeuden unionin kansalaisena suoraan EY 18 artiklan 1 kohdan perusteella. Tämän oikeuden käyttämistä sääntelevät tässä määräyksessä tarkoitetut rajoitukset ja ehdot, mutta toimivaltaisten viranomaisten ja tarvittaessa kansallisten tuomioistuinten on valvottava, että näitä rajoituksia ja ehtoja sovelletaan yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden, erityisesti suhteellisuusperiaatteen, mukaisesti.**

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	Von Bahr	Gulmann
Edward	La Pergola	Puissochet
Wathelet	Skouris	Cuhna Rodrigues
	Timmermans	

Julistettiin Luxemburgissa 17 päivänä syyskuuta 2002.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti